

4. Закон України «Про вищу освіту» // Офіційний вісник України. — 2002. - №8. - С. 1 -43.
5. Закон України. «Про Концепцію Національної програми інформатизації»[Електронний ресурс]. – Режим доступу.- <http://zakon.rada.gov.ua>
6. Козаков В.А. Самостійна робота студентів як дидактична проблема/ Козаков В.А. - К.: НМК В0,1990. - 62 с.
7. Леонтьев А. Н. Деятельность. Сознание. Личность/ Леонтьев А. Н. — М.: Политиздат,1977. — 304с.
8. Національна доктрина розвитку освіти // II Всеукраїнський з'їзд працівників освіти (7-9 жовтня 2001 року) / Мін-во освіти і науки України. - К., 2002. - С. 137- 155.
9. Скубашевська Т. Мовні стратегії в контексті впровадження ІТ/ Т. Скубашевська // Вища освіта України. - 2004. - № 4. - С. 18
10. Титова Л. Як використовувати електронні технології [Електронний ресурс]/ Титова Л. – <http://www.p1eyady.kiev.ua/index>.
11. Фіцула М.М. Педагогіка вищої школи: навч. посіб. - К.: Академвидав, 2006.-352 с.

УДК 378.9-057.36:159.98

ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНИХ УМІНЬ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ У СУЧАСНИХ ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВАХ ВИЩОЇ ШКОЛИ УКРАЇНИ

Конаржевська В.І., к. пед. н., доцент

Академія внутрішніх військ МВС України

У статті проаналізовано основні чинники успішного формування комунікативних умінь і навичок майбутніх офіцерів вищих військових навчальних закладів у сучасних педагогічних умовах України.

Ключові слова: майбутній офіцер, формування, комунікативні вміння і навички, комунікативна поведінка, мовна культура.

Конаржевская В.И. ФОРМИРОВАНИЕ КОММУНИКАТИВНЫХ УМЕНИЙ БУДУЩИХ ОФИЦЕРОВ В СОВРЕМЕННЫХ ПЕДАГОГИЧЕСКИХ УСЛОВИЯХ ВЫСШЕЙ ШКОЛЫ УКРАИНЫ / Академия внутренних войск МВД Украины.

В статье проанализированы основные принципы успешного формирования коммуникативных умений и навыков будущих офицеров высших военных учебных заведений в современных педагогических условиях Украины.

Ключевые слова: будущий офицер, формирование, коммуникативные умения и навыки, коммуникативное поведение, языковая культура.

Konarzhevskaya V.I. FORMATION OF COMMUNICATIVE SKILLS OF FUTURE OFFICERS IN THE MODERN PEDAGOGICAL CONDITIONS OF HIGHER EDUCATIONAL INSTITUTES IN UKRAINE / Academy of Interior Troops of the Ministry of the Internal Affairs of Ukraine.

The main principles of successful formation of communicative skills and habits of future officers of higher military educational institutes in Ukraine's modern pedagogical conditions are analyzed in the article.

Key words: future officer, formation, communicative, skills and habits, communicative behavior, culture of language.

Головною рисою сьогодення є демократизація суспільства, яка зобов'язує відмовитися від диктаторства і авторитаризму у міжособистісних стосунках і вихованні. Демократичний підхід до виховання постулюється педагогікою співробітництва, на яку орієнтує Академія педагогічних наук України. Як відзначається у звіті Академії педагогічних наук, уже «доведено, що саме у процесі спільного розв'язання моральних завдань успішно реалізуються провідні принципи особистісно-орієнтованого виховання...» [4]. Саме ці принципи проголошують вільний і демократичний вибір форм і методів роботи, готуючи і підводячи тим самим аудиторію до суперечностей, демонструючи різні точки зору на одне й те саме питання, пропонуючи розглянути явище всебічно, спонукаючи до порівняння, узагальнення, зіставлення фактів, знаходження раціональних способів роботи. Зазначені положення зумовлюють стратегічне завдання вищої військової навчальної школи України початку XXI століття – якісна підготовка майбутніх офіцерів до виконання завдань суспільно-професійної діяльності. Ключовим

у змісті освіти стає зростання професіоналізму фахівця, що зумовлюється не предметними знаннями, а набором компетенцій. На думку багатьох учених, саме освіта спрямована на формування в особистості розуміння своєї єдності з навколишнім середовищем, що, безумовно, передбачає процес спілкування, або комунікацію. Однак на тлі загальної тенденції гуманізації сучасної вищої освіти, недостатньо враховується значення комунікативних компетенцій, які в педагогічному процесі виступають як поліфункціональні умови спілкування, що виконують низку функцій: інформаційну, мотиваційну, розвиваючу, регулятивну, конфліктологічну, виховну, соціальну.

Кінець XX і початок XXI століття ознаменувалися значним посиленням уваги до проблем мовної комунікації як зарубіжних, так й українських науковців. Ван Дейк, Д. Гордон, Т. Грушевицька, П. Донець, О. Ернст, О. Зарецька, Є. Ключев, В. Козлов, Дж. Лакофф, Л. Пелепейченко, В. Попков, Г. Почепцов, О. Садохін, П. Сопер, І. Стернін, С. Тер-Мінасова та інші проаналізували у своїх роботах чинники успішної комунікації, розглянули моделі мовної поведінки в різних ситуаціях, обґрунтували варіанти комунікативних стратегій, релевантні умовам спілкування.

Незважаючи на досягнуте, питання мовної комунікації вичерпно не досліджені. Пильну увагу притягує до себе проблема комунікативної компетентності та ефективності професійного спілкування. Однак поки що не створено чіткої концепції про зміст та засоби формування цієї компетентності загалом, не говорячи вже про військового, адже галузева мовна комунікація має свою специфіку, яка окреслює коло актуальних проблем і способів їх вирішення.

Метою статті є визначення основних чинників успішного формування комунікативних умінь і навичок майбутніх офіцерів вищих військових навчальних закладів у сучасних педагогічних умовах України.

Аналіз дослідження окресленої проблеми визначає дослідження комунікативної компетентності, яка розглядається як сукупність:

функцій спілкування і особливостей комунікативного процесу; видів спілкування; засобів спілкування (вербальних, невербальних); репрезентативних систем; зворотнього зв'язку; форм і методів ділової взаємодії. Необхідність формування майбутнього офіцера як суб'єкта діяльності в аспекті комунікаційної освіти розглядається у трьох напрямках: у напрямі педагогіки співробітництва, створення умов для самовиховання і активної діяльності самого курсанта [4]. Висновки викладачів і командирів про напрями роботи не догматичні, суб'єкти виховного процесу спільно обговорюють їх, завдяки чому можна фіксувати зміни, які відбуваються у процесі становлення майбутніх офіцерів, а для курсантів з'являється можливість проводити самоаналіз. Проте сьогодні, тоді як сучасна пропаганда є інтерактивною і альтернативною, відносини між викладачами і командним складом, з одного боку, та курсантами, з іншого, мають частіше не характер співробітництва, а характер авторитарно-маніпулятивного впливу (тоталітарне, одностороннє, безальтернативне спілкування військової аудиторії), що зовсім не сприяє формуванню у майбутніх офіцерів основних принципів і засад процесу комунікації. Навчально-виховна діяльність повинна здійснюватися через мовне спілкування без нав'язування викладачами і командирами особистої точки зору, демонстрації свого авторитету перед аудиторією. Через формування комунікативних умінь, що лежать в основі професійної діяльності, як і через приклад командира, пізнається військова справа, формується ідеал офіцера, уявлення про характер службових стосунків, закладаються звички професійного спілкування, а отже, і мовної культури офіцера. Стихийне формування зазначених умінь і навичок призводить нерідко до виникнення конфліктних ситуацій, напруги у взаємовідносинах, психічних травм, асоціальної поведінки. Отже, тепер викладач і виховник авторитарного стилю буде сприйматися як явище анахронізму, бо цей стиль входить у суперечність із соціальними реаліями доби. Натомість політика демократичності співробітництва створює умови для формування в майбутнього офіцера якостей самовиховання і активної особистісної позиції як запоруки вимогливості до себе, своїх вчинків, свідомої діяльності, спрямованої на вироблення і удосконалення своїх якостей відповідно до соціальних та духовних цінностей.

Пізнання себе і навколишнього середовища пов'язані зі сприйняттям і розумінням інших людей. Зазначене, на нашу думку, передбачає саморозвиток і свідоме самовдосконалення, критичне ставлення до себе, своєї діяльності. Ці ціннісні орієнтації варто розглядати з точки зору синергетичного підходу, який знаходиться у фокусі дисциплін суспільно-гуманітарного циклу (міждисциплінарних контекстів філософії, психології, соціології, культурології тощо), і тісно пов'язаний з людством, суспільством, свідомістю. Такий підхід дозволяє досліджувати формування обов'язку та відповідальності курсанта як еволюційний, комунікативно-діяльнісний процес.

Дослідники В. Шейко та Ю. Богущкий розглядають синергетику як засіб формування нового погляду людини на світ і на себе у цьому світі, нового понятійного устрою мислення, ставлення до життя, дієвої життєвої позиції. Кожна особистість намагається активно «вбудувати» себе в соціум і знаходити свою «когнітивну нішу», що сприяє уявленню суб'єкта про себе, про системи як особистісних цінностей, так і колективних, про ситуації, в яких індивід повинен нести моральну відповідальність за свій вчинок і прийняте рішення [7], що тісно пов'язане з навколишнім світом, і, передусім, його розумінням.

Герменевтика – теорія загального розуміння людської особливості та процесів, які відбуваються в суспільстві, що її оточує, досліджує характер сучасної комунікації, інтерпретацію та тлумачення різного роду інформації. З точки зору «психологічної герменевтики» герменевтика розуміється як мистецтво осягнення чужої індивідуальності, вивчення проблеми розуміння та інтерпретації реальності, особистого досвіду, що з'ясовує вплив дійсності на поведінку людини, її розвиток і дії як відповідального громадянина в комунікативній функції. Отже, проблему розуміння можна розглядати як поворот до загальнолюдських цінностей, відстоювання ідеалів гуманізації. Розуміння виступає основою взаємодії, а в більш широкому контексті, гармонічним існуванням людини і суспільства, що, безумовно, передбачає процес спілкування, або комунікацію. У процесі спілкування співрозмовники отримують інформацію, обмінюються суспільним і професійним досвідом, встановлюють основи взаємодії, пізнають один одного, відтворюють рефлексивну діяльність. Спілкування мотивоване конкретними цілями, які пов'язані із задоволенням потреб у саморозвитку, самовираженні тощо. Саме воно займає значне місце в комунікативній підготовці майбутнього офіцера, бо забезпечує колективну діяльність, відображає і реалізує суспільні відносини [1].

Процес комунікативної взаємодії майбутніх офіцерів ґрунтується на виникненні внутрішньої особистісної активності, бажанні висловитися із приводу обговорюваної проблеми на базі заданої інформації, продукуванні нової ідеї або ситуації завдяки внутрішньому діалогу особистості, формулюванні судження та підборі лексичних одиниць для нього, озвученні судження. Під час цього процесу формуються вміння представляти авторське судження і зіставляти його із судженнями інших, володіти вербальними і невербальними засобами вираження, використовувати прийоми кодування й декодування інформації, відтворювати особистісну рефлексію.

О. Копіца наголошує на такій важливій складовій комунікативної взаємодії, як вирішення проблемних ситуацій (збір і запис інформації, визначення проблеми, формулювання ситуації, збір інформації про співрозмовників, уявлення кінцевої мети, визначення тактики і техніки дій, формування особистісної позиції щодо ситуації). Сама структура проблемної ситуації розкривається таким чином: 1) перетворення внутрішніх аргументів на зовнішні; 2) розкриття важливості життєвого досвіду; 3) обґрунтування аргументу; 4) роз'яснення незрозумілих і абстрактних концепцій та відносин; 5) прийняття поглядів усіх учасників обговорення [3].

Такий важливий аспект, як необхідність добору аргументів, є реакцією на мовний контакт. Реалізація мовного контакту може бути проблематичною, якщо, наприклад, у майбутніх офіцерів присутній страх за свою точку зору, яка, на думку інших, може бути малозначущою і викликати заперечення. Необхідно зазначити, що подібна ситуація досить часто виникає в стосунках командирів і підлеглих, коли командир уважає позицію курсанта не гідною уваги, а курсант, у свою чергу, боїться за наслідки висловлення своєї точки зору стосовно того чи іншого питання. Отже, успішною комунікація може бути в разі реалізації в ній *когнітивних* якостей майбутнього офіцера (інформативності, логічності, повноти висвітлення), *психологічних* (адекватності ситуації, урахування умов спілкування, відповідності етичним нормам), *мовних* (правильності, відповідності нормам мовного етикету).

Л. Пелепейченко зауважує, що для сучасного офіцера як лідера та оратора, значущим є володіння мовною культурою, або мовним досвідом. Мова як засіб спілкування і передачі інформації має свої норми і свої особливості використання. Останні залежать від мовної ситуації і визначаються культурою мовлення. Точно сформульований наказ, стилістично і граматично правильно побудоване зауваження, доречно вжиті етикетні вислови – усе це характеризує мовну культуру офіцера. Тому існує необхідність навчання мовної культури, розвитку таких комунікативних умінь і навичок, які б відповідали загальним етичним вимогам та етикетним нормам нашого суспільства, а також формування розуміння важливості культури спілкування, оскільки поза нею руйнується взаємодія людей, їх виробнича діяльність, їх побут. Мовний етикет визначається як система прийнятих у суспільстві стійких формул спілкування, призначених для встановлення мовного контакту співрозмовників, для підтримання спілкування в обраній тональності відповідно до їх соціальних ролей і рольових позицій стосовно один одного, відповідно до взаємних стосунків у офіційних та неофіційних умовах. Однак мовна культура, або мовний етикет, не вичерпується володінням мовними нормами. Основу проблематики культури мовлення становить функціональність, тобто відповідність мовних засобів меті та умовам спілкування. Мовний етикет становить функціонально-семантичне поле одиниць доброзичливого, ввічливого спілкування в ситуаціях звертання і привертання уваги, знайомства, привітання, прощання, вибачення, подяки, побажання, прохання, запрошення, поради, пропозиції, згоди, відмови, схвалення, компліменту, співчуття тощо [5].

Серед найбільш важливих функцій, які дозволяють майбутнім офіцерам вступати у взаємини із цивільними, громадськими суб'єктами суспільного життя, варто назвати:

- регулятивно-орієнтуючу (орієнтація офіцера на дотримання загальнолюдських норм);
- ціннісно-гуманістичну (впровадження в життя загальнолюдських, військових цінностей);

– комунікативну (дотримання правил спілкування і поведінки, утвердження у взаємовідносинах поваги до політичних, ідеологічних, расових різноманітностей, терплячого ставлення до різних світоглядних переконань, довіри, відповідальності, гнучкості в особистісних і міжкультурних стосунках).

Виконуючи зазначені функції, офіцер проявляє професійно-соціальну активність, що виражається у відповідальності перед суспільством, усвідомленні суспільного значення своєї діяльності, потребі брати участь у житті суспільства, почутті обов'язку тощо. Відповідальні військові фахівці, як правило, більш активні, вони більш сумлінно виконують свої професійні обов'язки, бо вважають, що від їхньої служби залежить загальна справа. Для офіцера досить важливо актуалізувати колективний дух серед своїх підлеглих, оскільки без ідентифікації з цією групою, а саме з її цінностями, інтересами, цілями неможливо досягти успіху. Особистості, яка спонукається до діяльності соціальною активністю, притаманні нормативність, лояльність, толерантність, визнання і захист суспільних цінностей, прагнення реалізувати громадянські цінності, цілі, критичність мислення.

На сьогоднішній день науковці, педагоги, політичні діячі багатьох країн світу доводять значущість критичного мислення для успішного функціонування сучасної людини в суспільно-професійній діяльності. Критичне мислення культивує в особистості активну громадянську позицію, уміння співпрацювати і спілкуватися, толерантність тощо.

Як зауважує О. Тягло, особистісна толерантність разом із критичним мисленням є два прояви дійсної людської свободи, що повинні співіснувати у сучасному демократичному суспільстві [6]. Толерантність визначається через особливості взаємовідносин і міжособистісну взаємодію (емпатію, доброзичливість, аутентичність, самопізнання, рефлексію, гуманність). Як соціальна категорія толерантність проявляється у повазі, визнанні рівноправності, відмові від домінування і насильства. Однак у прийнятій ЮНЕСКО «Декларації принципів терпимості» (1.4) [2] зазначається, що терпимість не означає толерантне ставлення до соціальної несправедливості, відмову від особистісних переконань, йдеться про вільне дотримання своїх поглядів і визнання такого ж права за іншими.

У толерантності виділяється установчо-рефлексивна, емоційно-вольова та поведінкова складові. *Установчо-рефлексивна* проявляється у сформованості певної установки на взаємовідношення між членами процесу комунікації, під якою розуміється розвиток усвідомленої стійкої системи відношень з тими проблемами, які цікавлять комунікантів і здатність адекватно оцінювати стосунки між опонентами. *Емоційно-вольова* складова – це ознака сформованості вміння контролювати свої емоції, прояви під час процесу комунікації, сформованість засобів саморегуляції у ситуаціях фрустрації (стан, який виникає за умов реальної чи уявної перепони на шляху до високо-мотивованої мети, яку не можна перебороти). *Поведінкова* толерантність виражається у: повазі до промови іншого; демонстрації взаємопідтримки та підтвердженні того, що позиції комунікантів мають право на існування; відтворенні критичного дослідження інших поглядів; формуванні обґрунтувань на підтримку тієї чи іншої точки зору, навіть у випадку непогодженості з нею; сприйнятті ідей інших учасників спілкування, яке виражається в реакції на ці ідеї. Як результат, дотримання правил толерантності веде до відмови від огульних категоричних оцінок. Натомість демонструється повага до думки іншого, формуються принципи орієнтації на загальнолюдські цінності.

М. Ліпман відмічає важливість для процесу комунікації *когнітивної* (висловлення особистого розумного обґрунтування і вимагання цього від інших; побудова аргументованих доказів і контраргументів; сприйняття взаємовідносин; чутливість до контексту; побудова логічних висновків на вдалих виступах і дискусіях інших тощо) та *соціально-психологічної* (самостійність взаємовідносин з іншими, приборкування свого егоїзму і поступове наближення до самокорекції) поведінки [4].

Таким чином, комунікативний процес виступає не тільки засобом спілкування, а й є плюралістичним соціальним станом, за якого думка та її пошук – вільні, разом з ними вільні раціональність і гідність курсанта.

Узагальнюючи викладене, важливими чинниками, що зумовлюють основні принципи роботи щодо комунікативної освіти майбутніх офіцерів у сучасних педагогічних умовах вищої школи України, можна назвати: педагогіку співробітництва, особистісно-орієнтоване виховання, активну особистісну позицію майбутнього офіцера, критичність мислення.

Перспективою подальшого розвитку у цьому напрямі є більш широкий аналіз виявлення впливу критичного мислення на формування вмінь комунікативної компетентності майбутніх офіцерів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гриньова В.М. Формування педагогічної культури майбутнього вчителя (теоретичний та методичний аспекти) / В.М. Гриньова. – Х. : Основа, 1998. – 300 с.
2. Декларация принципів терпимости. – Париж : ЮНЕСКО, 1995. – 16 с.

3. Копіца О.І. Уміння діалогічної взаємодії як фактор підвищення рівня комунікативної культури майбутніх учителів [Електронний ресурс] / О.І. Копіца. – Режим доступу : <http://conf.vstu.vinnica.ua/humed/2008/txt/Kopiza.php>
4. Ліпман М. Значення філософії для демократії обговорення / М.Ліпман // Рідна школа. – 2001. – № 4 (855). – С. 61–64.
5. Мовна комунікація в діяльності сил охорони правопорядку: Теоретичні засади галузевої комунікації: Монографія / За редакцією докт. філол. наук, проф. Л.М. Пеллепейченко. – Х. : АВВ МВС України, 2008. – 270 с.
6. Тягло О.В. Критичне мислення : навч. посібник / О.В. Тягло. – Х. : Вид. група «Основа», 2008. – 189 с.
7. Шейко В.М. Формування основ культурології в добу цивілізаційної глобалізації (друга половина XIX – початок XXI ст.) : (Монографія) / В.М. Шейко, Ю.П. Богуцький. – К. : Генеза, 2005. – 592 с.

УДК 378.147:811.124

МЕТОДИЧНІ ПРИЙОМИ ПРОФЕСІЙНО-ОРІЄНТОВАНОГО НАВЧАННЯ ЛАТИНСЬКОЇ МОВИ СТУДЕНТІВ АГРАРНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

Кривонос І.А., викладач

Таврійський державний агротехнологічний університет

У статті конкретизовано зміст дидактичних понять «метод» та «прийом» у контексті професійно-орієнтованого навчання латинської мови. Автор розглядає деякі методи навчання латинської мови.

Ключові слова: професійно-орієнтоване навчання, мова спеціального призначення, методи та прийоми навчання.

Кривонос И.А. МЕТОДИЧЕСКИЕ ПРИЁМЫ ПРОФЕССИОНАЛЬНО-ОРИЕНТИРОВАННОГО ОБУЧЕНИЯ ЛАТИНСКОМУ ЯЗЫКУ СТУДЕНТОВ АГРАРНЫХ СПЕЦИАЛЬНОСТЕЙ / Таврический государственный агротехнологический университет, Украина

В статье конкретизировано содержание дидактических понятий «метод» и «приём» в контексте профессионально-ориентированного обучения латинскому языку. Автор рассматривает некоторые методы обучения латинскому языку.

Ключевые слова: профессионально-ориентированное обучение, язык специального назначения, методы и приёмы обучения.

Krivosnos I. A. METHODOLOGICAL TECHNIQUES OF PROFESSIONAL ORIENTED TEACHING OF LATIN LANGUAGE TO STUDENTS OF AGRICULTURAL SPECIALITIES / Tavria state agrotechnological university, Ukraine.

This article details the didactic concepts of «method» and «technique» in the context of professional oriented teaching of Latin language. The author analyzes some methods of teaching Latin language.

Key words: professional-oriented teaching, language for special purposes, methods and techniques of teaching.

У навчальних закладах багатьох країн світу латинська мова була основною й обов'язковою дисципліною. Ця традиція відтепер відновлюється. Знання латинської мови в наш час потрібне спеціалістам різних галузей науки, оскільки соціально-політичні, біологічні, технічні, медичні, юридичні, філологічні та інші наукові терміни походять переважно з латинської мови.

Перш за все, латинська мова сходить від природничо-наукової систематики Ліннея, а також анатомічної, медичної та фармакологічної номенклатури. Разом з тим, латинська і латинізована грецька лексика є основним джерелом поповнення безперервно і прогресивно зростаючої термінології в усіх галузях науки і техніки. У наш час латинська мова – це своєрідний будівельний матеріал, з якого утворюються

нові терміни. Адже на базі латинської мови формується основа термінології і жодна наука не може обійтися без знання цих основ. Значення латинської мови багатогранне. Стародавній Рим залишив людству велику скарбницю художньої і наукової літератури. Афоризми латинських авторів, прислів'я і вислови є джерелом цитат для ораторів і письменників, учених і державних діячів, журналістів і дипломатів. Отже, латинська мова має велике прикладне застосування у різних сферах науки. Актуальним і в наш час залишається вислів видатного оратора і письменника Ціцерона: «*Non tam praeclarum est scire Latine, quam turpe est nescire*». – Не настільки похвально знати латину, наскільки ганебно – не знати її [12, с. 15].